

PROTESTANTSE MARIA

**Zes preken n.a.v. Maria,
Advent, Kerst, Epifanie
2021-2022**

INHOUD

De maagd Maria	4
Maria, dochter van Israël	9
Maria, moeder Gods?	15
Dwaze moeder Maria	21
Maria, middelares?	27
Maria, moeder in twijfel en geloof	33

Afbeelding: beeld van Mariken van Nimwegen op de Grote Markt te Nijmegen

Woord vooraf

In Dordrecht was ik tot 2022 lid van de Grote Kerk Gemeente. De Grote Kerk van Dordrecht is een icoon van het Nederlandse calvijns protestantisme. In Dordrecht werd immers ruim 400 jaar geleden de Dordtse Synode gehouden. Maar vanouds was deze kerk een Onze-Lieve-Vrouwe kerk. De Notre-Dame van Dordrecht dus. Als ouderling-kerkrentmeester zat ik in de wijkkerkenraad. Binnen de wijkkerkenraad groeide het idee om in de Grote Kerk een modern Mariabeeld te introduceren. Er waren ook al sponsors voor. Maar hoe doe je dat op een 'protestantse manier'? Het besef dat 'Maria' niet alleen maar van de 'katholieken' is, lijkt groeiende. Het besef dat beelden niet alleen maar negatief zijn en altijd tot een verkeerde verering zouden leiden, is inmiddels ook wel doorgedrongen. Dus het moest kunnen. Al gauw zat ik in de werkgroep die er over ging nadenken, 'want jij hebt altijd oecumenisch gewerkt'.

Inderdaad als gevangenisdominee in Scheveningen en Zoetermeer deelde ik rozenkransen uit en leerde ik jonge gedetineerden op een protestantse manier de betekenis van het Onze Vader en het Wees gegroet. En als GGZ-geestelijk verzorger in Kennemerland zong ik met oudere bewoners heerlijk rustig Johan de Heer en Marialiedjes door elkaar. En als beetje theoloog verdiep je er dan in. De interesse komt al voort uit het ouderlijk huis, denk ik. Mijn moeder groeide op in de 'Roomse' stad Nijmegen, en was geboeid door de visuele rijkdom van de kerken in de stad. Ondanks haar christelijk-gereformeerde wortels, viel ze voor de 'Roomse' kerststal bijvoorbeeld. In 2021 schreef de christelijk-gereformeerde hoogleraar Arnold Huijgen een boek over Maria. Het sleepte de prijs voor het beste theologische boek van 2021 in de wacht. Al met al genoeg redenen om voor de Advent- en Kersttijd, waarin ik aardig wat keren zou voorgaan, mijn eigen Maria-projectje te lanceren. In zes preken vindt u hier daarvan de neerslag. Het beeld in de Grote Kerk is er overigens door corona begin 2022 nog steeds niet.

Jos Aarnoudse

De maagd Maria

Tweede Advent, zondag 5 december 2021

Geref. Kerk Sliedrecht

Lezen uit het Evangelie: Lucas 1:26-38

Geliefde gemeente,

Naast Pilatus heeft Maria de meest verbreide geloofsbelijdenis van het christelijk geloof gehaald. De twaalf artikelen, het Credo, de Apostolische geloofsbelijdenis. In die geloofsbelijdenis staat: ik geloof in Jezus Christus, ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria.

De maagd Maria. Waar komt dat vandaan? Je kunt zeggen: de letterlijke betekenis van 'maagd' is opgegaan in een overdrachtelijke: maagd werd ongetrouwde juffrouw, en ongetrouwde juffrouw werd jonge vrouw of meisje. Maar letterlijk is een maagd uiteraard iemand die nog geen seksuele gemeenschap heeft gehad.

En dan wordt het in het geval Maria meteen ingewikkeld: want hoe kan er nu iemand geboren worden, kindje Jezus in dit geval, uit iemand die geen seks heeft gehad terwijl van kunstmatige bevruchting ook geen sprake kon zijn? Basisregel van voortplanting of zwanger worden is toch: zaadcel ontmoet eikel, en zo ontstaat er iets uniek nieuws, nietwaar, dat uitgroeit tot baby.

In ons verhaal van vandaag, de geboorteaankondiging van Jezus, komt in de oorspronkelijke taal een paar keer het Griekse woord voor 'maagd' voor. In de bijbelvertaling die vandaag in veel kerken gebruikt wordt, zie je dat woord niet meer terug. Wel uiteraard in de Statenvertaling, en ook in de NBG-vertaling van 1951 en in de Naardense bijbelvertaling. Maar bij ons staat inmiddels: 'meisje'.

Toch is dat Griekse woord interessant, zeker in combinatie met wat Maria zelf ook opwerpt, als de aartsengel Gabriël als Godsboodschap aan haar meldt dat ze zwanger zal worden.

In het Matteüsevangelie vinden we de Jozefstory van Kerst. Toen hij ontdekte dat zijn aanstaande bruid in verwachting was, wilde hij 'zich in het verborgene van haar losmaken', 'haar in stilte verlaten' om haar niet in opspraak te brengen. Jozef hield van haar, anders doe je dat niet, maar hij was ontgoocheld en verdrietig. Hoe had dit kunnen gebeuren? De nadruk ligt op het 'in stilte', dan zou het lijken of hij de benen had genomen. Maar wat hij niet kon, was net doen of het normaal was, alsof hij maar al vast het huwelijk had geconsumeerd, terwijl ze nog in ondertrouw waren. Want – dat wist hij – dat was niet zo. Hij was niet de vader.

Toen kreeg hij een droom, zoals Jozefs alleen dromen kunnen krijgen, en in die droom was er ook voor hem een Godsboodschap. Jij moet haar bij je nemen, en het kind aanvaarden als je eigen kind, en geef het de naam Jezus, want wat er gebeurt, gebeurt van Godswege als de vervulling van een aloude profetie, die je terug vindt in de boekrol van Jesaja, het zevende hoofdstuk het veertiende vers: zie de maagd zal zwanger worden en een zoon baren en als zijn naam zullen ze uitroepen: Immanuël, vertaald betekent dat: met ons is God.

In de oorspronkelijke Hebreeuws geschreven profetie van Jesaja staat echter helemaal niet 'maagd', maar een neutraal woord voor 'jonge vrouw'. Het is een profetische aankondiging dat er in het koningshuis van toen, dat dreigde dood te lopen, wel degelijk een nieuwe telg geboren zou worden. Als teken van toekomst voor dan. Maar in de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Oude Testament die ontstaan was voor de tijd van Jezus in de grote Griekssprekende Joodse gemeenschap van de wereldstad van die tijd, Alexandrië, werd het wel vertaald met dat Griekse '*parthenos*', maagd. En dat woord is in de Evangelien naar Matteüs en Lucas nadrukkelijk blijven staan.

Want zowel in de Jozefstory van Kerst bij Matteüs als in de Mariastory van Kerst bij Lucas melden ze beiden: er was geen seksuele gemeenschap. Maria zegt het immers ook tegen aartsengel

Gabriël: hoe kan dat nou, want ik heb tot op heden geen man gekend, zo lees je letterlijk. Dat bijbels woordje 'kennen', Adam die Eva 'kende' en toen werd ze zwanger. Kennen als gemeenschap hebben. Ik heb geen gemeenschap, geen seksuele omgang, met wie dan ook gehad, dus dat kan toch helemaal niet?

Gabriël zegt: de Heilige Geest zal over je komen en de kracht van God zal jou tot schaduw zijn. En je denkt bij het eerste aan Gods Geest die over de wateren zweefde. Aan het begin. Bij de *genesis*, de ontstaansgeschiedenis. Zo begint overigens ook het evangelieboek van Matteüs: boek van de wording, letterlijk van de *genesis* van Jezus Christus. En het Evangelie volgens Marcus start met de woorden: begin van het Evangelie van Jezus Christus. En het Evangelie volgens Johannes vangt aan met: in het begin was het Woord. En in het Lucasevangelie gaat het voorgeslacht van Jezus terug naar Adam, de eerste mens bij de *genesis*: mens naar het beeld en de gelijkenis van God geformeerd.

Dat woord begin, *genesis*, wording is intrigerend. Want nu is er een nieuw begin. In de moederschoot van Maria. Uw ogen zagen mijn vormeloos begin, in uw boek waren zij alle opgeschreven, de dagen die geformeerd zouden worden, toen nog geen daarvan bestond (Psalm 139:16). Niet slechts een nieuw begin in het particuliere leven van Maria, en wat voor een begin, een overval lijkt het wel. Nee een nieuw begin voor Israël, een nieuw begin voor de mensheid. Een nieuwe *genesis*. Met de Scheppingsgeest die over de wateren zweefde. Niet door de kracht van een mens - noch een man, noch een vrouw - voortgekomen, maar uit God.

En dan: ja de schaduw van God. Bij ons zijn wolken hinderlijke sombere, grijze massa's met veel overtollige regenval, we hebben er de afgelopen week weer genoeg chagrijn aan beleefd, maar in het zon-overgoten land van Israël is een wolk een weldadigheid die bescherming biedt. Vertoeven in de schuilplaats van de Allerhoogste en in de schaduw van de Almachtige, *El Eljon* en *El Shadaj* (Ps 91:1). Het is niet voor niks dat Gabriël God zo noemt, hij zal Zoon

van de Allerhoogste genoemd worden. Hoe vaak is er niet een schaduwbrengende wolk present als God zich openbaart. Bij de Sinai en bij de tocht door de woestijn: de wolkkolom des daags en de vuurkolom des nachts. Bij Jezus' verheerlijking op de berg, bij Jezus' hemelvaart, een wolk die Hem onttrok aan hun ogen. Oftewel: opgenomen in de wereld van God.

Kortom: Maria, wat hier gaande is, kan inderdaad ook niet. Het is onbevattelijk. Maar laat ik je nog even mogen binnenleiden in al die verhalen van onmogelijke zwangerschappen. Van Sara, en van Hanna, maar ook van jouw familielid Elisabeth. Ga maar kijken, ook zij is in verwachting. Zou voor God iets te wonderlijk zijn?

Met die maagdelijkheid van Maria is de kerk ook een kant uit gegaan, die geen grond vindt in de Schrift. De kant van een soort zuiverheid en kuisheid, waarbij seksualiteit en zeker ook erotische vrouwelijkheid verdacht en gevaarlijk werden voor vrome mannen. Dan werd het Maria voor altijd maagd. En erfzonde en seksualiteit die met elkaar te maken zouden hebben. En er kwam een seksloos, celibatair leven voor de heilige priesters van de kerk, waar ze zich vervolgens massaal niet aan konden houden. En het hele schepselmatige leven van het Oude Testament: vreugde in het leven van God gegeven werd als het waren gecastreerd, en Maria – voor altijd maagd – werd er een soort zuiver teken van. Ook zij moest als moeder van de Heer wel delen in de zondeloosheid, lees in de seksloosheid. Hoe lang hebben christenen niet zonde inderdaad vooral geassocieerd met lichamelijke seks, in plaats van met geld en de belasting ontduiken, of met ego en ruzie zoeken, ik noem maar iets.

In Matteüs 1:25 lezen we de mededeling over Jozef: en hij had geen gemeenschap met haar voordat zij een zoon geboort had. Maar niet dat het er daarna ook nooit meer is gebeurd. In alle vier de Evangelien is sprake van letterlijke broers van Jezus en in twee ook van zussen. In Marcus 6:3 worden zelfs namen genoemd: Jacobus, Jozes, Judas en Simon. Van de eerste, Jacobus de broer van de

Heer, vinden we zelfs een brief in de Bijbel. Dus Maria lijkt heel wat keren meer in verwachting te zijn geweest en allemaal van de Heilige Geest lijkt niet erg waarschijnlijk. In de rooms-katholieke traditie worden deze 'broers en zussen' geduid als 'neven en nichten' om maar te kunnen blijven vasthouden aan Maria-voor-altijd-maagd. Maar dat lijkt gekunsteld.

Wat wil het nu eigenlijk zeggen, die maagdelijke geboorte? Dat wat naar menselijk maatstaven onmogelijk is. Welnu precies dat is wat er wordt verteld: wat niet voor mogelijk te houden is, gebeurt toch. Het onbevattelijk geschiedt: God ziet naar zijn wereld om. Op een manier die onnavolgbaar is. God zelf wordt in de persoon van Jezus mens. Waarom? De eertijds Amsterdamse dominee Arie Spijkerboer bracht het kort op deze noemer: om te doen wat wij hadden moeten doen: mens worden, zoals het de bedoeling is: naar het beeld en de gelijkenis van God. Hij zal komen om zijn volk te bevrijden van hun zonden, sprak de engel in de droom tot Jozef. En Gabriël zei tegen Maria: hij zal als de messias regeren op de troon van David voor eeuwig.

Het is onbevattelijk in velerlei zin. Een jong meisje, uithuwelijkingen, ondertrouwarrangementen, konden plaatsvinden vanaf een jaar of twaalf. Een tiener is ze nog, en dan op een volstrekt anonieme plek, Nazaret *of all places*, een aartsengel aan de deur. Gabriël, stond die daar aan de deur met een hemels ID-bewijs, hai, ik ben Gabriël, je weet wel de hoogste ambassadeur van God *himself*. En dat Maria toen dacht, ah ja, natuurlijk waarom niet? Nee, je begrijpt dat Maria geheel van slag is. En alles is pas in het wereld-hervormende perspectief terecht gekomen door wat er allemaal op volgde met Jezus. Maar toen aan die keukentafel. Wat moet je er van denken? Gods menswording in een kind dat Jezus moet gaan heten? In haar moederschoot? Hoe moet je er op reageren. Op Ave Maria, wees gegroet Maria. Je hebt genade gevonden bij God. Nu gaat het beginnen: Gods nieuwe begin met de wereld en met de mensen, en het begint bij jou.

Dat is de vraag, ook aan ons, gemeente. Gods weg met ons en met onze wereld in en door Jezus Christus heeft iets volstrekt onbevattelijks. Maar het wordt ons verkondigd door engelen en door getuigen: als Gods nieuwe begin in genade, ook voor ons, op weg naar zijn nieuwe wereld, naar zijn komende Koninkrijk. Kunnen we ons voorstellen, dat je er voor terugdeinst, dat je komt met mitsen en maren, dat je minstens ook eens even bij Elisabeth wil checken of wat die engel zei, of heb je het gedroomd, of dat waar was? Maar dat je dan ook warm kan worden van opwinding: stel je voor dat het waar is, dat er nu iets gaat gebeuren dat alles anders maakt, omdat God naar ons omziet, naar ons doodgewone, niks bijzonders betekende mensenkinderen?

Maria zei: de Heer wil ik dienen, laat er maar gebeuren wat u hebt gezegd. En wat zeggen wij?

Amen

Zingen: Gezang 157 A: 1,4 ('Mijn ziel maakt groot de Heer')

Maria, dochter van Israël

Derde Advent, zondag 12 december 2021

Geref. Kerk te Asperen

Lezing uit het Evangelie: Lucas 1:39-55

Geliefde gemeente,

Maria is al in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis tot grote hoogte opgestuwd. Dat komt natuurlijk doordat ze populair werd. En dat komt weer doordat ze vele kanten heeft waar veel mensen zich in kunnen herkennen.

Je ziet die achting voor Maria al in de vroeg-kerkelijke kunst. Bij afbeeldingen in kerken wordt ze langzaam maar zeker afgebeeld als een Bijzantijns-romeinse keizerin. Maria als keizerin dus, als koningin van de hemel, met het hemelsblauw dat haar kleur werd en

de sterren van de volkeren in een kring aan haar voeten, net zoals de Europese vlag geworden is: hemelsblauw met de sterren van de Europese naties in een kring. Het is ook opvallend dat al eerder er een apocrief evangelie op naam van Jacobus, de broer van de Heer, broer van Jezus dus, van wie ook in de bijbel een brief is opgenomen, tot stand kwam waarin beweerd wordt dat Maria stamt uit een hooggeplaatste en welgestelde familie uit Jeruzalem.

Kijk, je ziet daarin iets van onze 'wereldgelijkvormigheid' nietwaar. Met achting en respect is natuurlijk niks mis, maar dat ophemelen, of die idoolvorming, sterrendom, het gapen naar vorsten en rijken. En ja, een Maria hemelkoningin daar kun je beter mee voor de dag komen, dan met een arm Israelitisch, Joods tienermeisje uit Nazaret in Galilea.

Maria hemelkoningin. Ga maar eens kijken in de Sint Jan kathedraal in Den Bosch. Het is een Disneylandachtige attractie: de Mariakapel met dat beeld, wijde robe, koninklijk, een enorme zonne-aureool en een zee van kaarsjes aan haar voeten om haar heen. Fascinerend.

Hoever zijn we dan verwijderd van dat eenvoudige Joodse meisje. Dat uitgehuwelijkt was aan een wat oudere Joodse timmerman, weliswaar met Davidisch bloed, maar wat dat nu precies voorstelde, die Davidische afstamming? Ja, hij moest voor de volkstelling naar Bethlehem, maar je krijgt nou niet de indruk uit de Bijbel of uit de traditie, dat Jozef zich als een soort troonpretendent in ballingschap waande, zoals er in onze wereld nog allerlei types zijn, die er van dromen keizer van Rusland te worden, of koning van Roemenië.

Maria betoont zich een dochter van Israël, opgegroeid en opgevoed in de tradities van haar geloof. Zij heeft het onbevattelijke meegemaakt dat aarstengel Gabriël haar kwam vertellen dat ze zwanger zou worden en dat de zoon die ze ter wereld zou brengen niets minder zou zijn dan de mensgeworden God. Dat op zich is al onbevattelijk. Maar ook nog in verwachting raken door toedoen van de Heilige Geest, ook dat is onbevattelijk. En dat zij de draagmoeder

zou zijn, zij heeft niks waardoor het aannemenlijk zou zijn. Dat juist zij daartoe zou worden uitgekozen. Ook dat is onbevattelijk.

Maar de engel gaf een teken: ook jouw familielid Elisabeth is in verwachting, zij die kinderloos zou blijven. En nu is Maria daar, om het te zien, ergens onder Jeruzalem bij Hebron. En het klopt. De vrouwen, jong meisje en oudere dame, zij herkennen elkaars verhaal, zelfs zonder woorden. En Maria reageert met een lofprijzing. Het lijkt op het lied van Hanna, de moeder van Samuël, ook zo'n onmogelijke zwangerschap, op wie zo enorm was neergekeken. Als Galilees Joods meisje herkent Maria dat onmiddellijk. Maar Maria vlecht er profetische motieven in, in haar lofzang. Ze bezingt de trouw en de barmhartigheid van de Heer, maar ook hoe alles anders zal worden. En het eindigt met Abraham, met wie het allemaal in een stroomversnelling was gekomen, met het verbond van God met de mensen, Abraham, de vader van alle gelovigen. Met ook zo'n onmogelijkheid die toch waar werd. Sara moest er om lachen, eerst schamper, maar later toen zij een zoon had gekregen, lachte ze van blijdschap. Isaäk noemde ze hem, zoon van de lach. In jou zullen alle geslachten van de aardbodem gezegend worden, had de Eeuwige tegen Abraham gezegd.

De lofzang van Maria is wel een collage genoemd van het Oude Testament. Zo werkt dat. Zij is thuis in haar traditie. Ook als meisje, ook als vrouw heeft zij onderwijs genoten in het geloof. Zij kent haar Bijbel. Er zijn teksten, beloften en vingewijzingen die haar hebben geraakt. Er zijn rituelen, feesten, gebruiken, die haar hebben gevormd. En dan is dat geheel als het ware de klankkast waartegen zij haar eigen lied zingt vanuit een eigen ervaring met het leven, vanuit een eigen ervaring met God.

Wij zijn vandaag nogal van het nieuwe en het originele en het authentieke en het eigene. En in de kerk willen we graag de plank niet misslaan. En het is natuurlijk prima dat we ook in de kerk bezig zijn met de echte vragen van echte mensen van vandaag, en dus het grote verhaal van God ook voor onszelf en voor anderen weten

te vertalen naar herkenbare situaties van nu. En omgekeerd, dat we onze vragen en onze situaties weten te duiden in het licht van het grote verhaal van God. Maar dan zul je toch ook open moeten staan voor dat Grote Verhaal van God.

Maria weet haar verhaal in te voegen in het Grote Verhaal van God, dat ze heeft leren kennen. Ze is niet pas gelovig geworden toen ze zelf bijzondere dingen van God ging meemaken. Zij heeft zich wel degelijk, zo jong als ze was, bezig gehouden met het overgeleverde geloof, er zich niet van af gemaakt, oh die oude stuf, maar geluisterd en doorgevraagd voor haarzelf. Naar Gods verbond, en naar Gods barmhartigheid en naar Gods voorkeur voor armen en kwetsbaren, naar Gods allergie voor egogedreven zogenaamde krachtpatsers en machtigen, naar Gods belofte voor de toekomst. Het begint niet pas bij ons en in onze tijd. En wij zijn – ook al leven we nu – ook niet de maat van alle dingen. En dat betaalt zich uit. Maria heeft woorden voor wat ze zelf niet kan bevatten. Dus: koester je omgang met de Bijbel, koester je omgang met de liederenschat van de kerk, koester de verhalen en de gebeden van gelovigen van alle tijden, koester de plekken en de kunstuitingen die spreken van Gods Grote Verhaal. Het kan je allemaal nog behoorlijk van pas komen in levenssituaties die je nu nog niet bevatten kunt wellicht.

Maria's lied heet inmiddels het *Magnificat* naar het eerste woord in het Latijn: zij maakt groot, ja, mijn ziel maakt groot de Heer. Vreemd eigenlijk. Hij was toch al door Gabriël de Allerhoogste genoemd. Hoe kun je groot maken wat al groot is? Toch doet ze het. Christelijk gesproken betekent het: God eren in zijn grootsheid, in zijn alomvattende transcendentie, zeker, maar vooral in zijn grondeloze barmhartigheid en goedheid. Ruimte maken voor die God in je leven. God is groot en God is goed. Dat is de belijdenis van dit Joodse meisje, deze dochter van Israël. Jezus wordt geboren als een Joods jongetje. Het heil is uit de Joden.

Hoe smartelijk zijn kerk en Israël uit elkaar gegroeid, en hoe pijnlijk en onvegeeflijk haast ontstond er vijandschap, die desastreus op de hoofden van Joden is neergekomen. Hoe pijnlijk en onvergeeflijk is het dan dat ook vandaag antisemitisme, in onversneden vorm, te horen is, zeker in heel wat moslimkringen. Wil je dat als christen, hoe progressief je ook wilt zijn en hoezeer je oog wilt hebben voor het onrecht dat Palestijnse inwoners van Israel ten deel valt, goedpraten? Maar je vindt het ook bij de Nederlandse nationalisten van vandaag. Niet bij allemaal. Niet zozeer bij de PVV, maar wel bij Forum. En wil je als christen, hoe conservatief je inborst ook is, dat tot je vrienden of bondgenoten rekenen? Omdat ze zogenaamd op zouden komen voor traditionele waarden?

Maria dat Joodse meisje, die dochter van Israël: zij verstaat haar eigen verhaal in het licht van het Gods Grote Verhaal En zo ontmoet zij Elisabeth. Het is ontmoeting van vreugde en herkenning. Twee vrouwen die elkaar aanvoelen en weten wat er gaande is. Zoals zij gegroet was door de engel zo groet Maria ook Elisabeth. De alledaagse groet in het Grieks van toen is: *chaire*, dat is wat de engel tegen Maria had gezegd. *Ave* werd dat in het Latijn van de Vulgata, 'wees gegroet' in onze vertalingen, maar het betekent letterlijk: verheug je, wees blij, in het Engels: *rejoice*! En het is in het Grieks verwant aan het woord *charis*, dat betekent genade, geschenk. Want jij hebt genade gevonden in de ogen van God, had de engel gezegd. Wees blij om wat God ons gaat geven!

Het is een explosie van vreugde daar in het huis van Zacharias. Elisabeth roept het uit: gezegend ben jij onder de vrouwen, Maria, en gezegend is de vrucht van je schoot. Want toen ze de groet van Maria hoorde, sprong het kind dat zij droeg, de latere Johannes de dooper, op in haar schoot. Van vreugde, lezen we in het Evangelie. En dat 'opspringen' wordt beschreven met een woord dat we terugvinden in een oude profetie over de nieuwe tijd die God zal laten aanbreken. Citaat: 'Voor jullie die mijn Naam vrezen, zal de zoon der gerechtigheid opgaan en er zal genezing zijn onder haar vleugelen en jullie zullen naar buiten gaan en opspringen als

kalveren uit de stal' (Maleachi 4:2). Heb je dat wel eens gezien: kalveren die in het voorjaar voor het eerst de wei in mogen? Pure uitgelatenheid. Vol verwachting en hoop over wat de nieuwe tijd gaat brengen.

Waarom zijn Maria en Elisabeth zo blij? Natuurlijk, het wonder meemaken van groeiend leven in je zelf kan tot opwinding leiden, tot grote verwachting. Niet voor niks noemen we het: in verwachting zijn. Het kan overigens ook zwaar zijn tijdens die periode. Maar er is meer. Beide vrouwen verstaan dat hun verwachting opgenomen is in een groter verhaal van verwachting en hoop, van een groter Advent. Want God gaat de stilte, die er lijkt te zijn, doorbreken. Zijn Maria en Elisabeth zo verheugd, omdat de wereld om hen heen al zo ten positieve aan het veranderen is? Ach nee, nog steeds marcheren er Romeinse soldaten door de straten. Nog steeds worden er aanslagen gepleegd. Nog steeds is er de corruptie, en de armoede, en de inflatie en de werkeloosheid. Maar toch: alles wordt anders, dat heeft God beloofd. En sterker: er gaat nu van Godswege ook iets gebeuren aan die gebroken wereld van hen en van ons. En nog een stapje verder: Maria en Elisabeth zijn blij en vol vreugde dat God hen inschakelt bij zijn Grote werk. Zij zijn blij en vol vreugde omdat ze iets kunnen doen en iets kunnen betekenen in Gods Koninkrijk. Ze zien het niet als een last, ook al kan het best pittig zijn, een kind dragen en baren, maar zij zien het als een voorrecht. Verkozen te zijn tot dienst aan Gods missie met de wereld.

Dat brengt ons vandaag bij deze vraag: wanneer waren wij voor het laatst echt blij omdat we iets konden doen in de kerk of voor het Koninkrijk van God, in plaats van dat we het zagen als een last of een plicht? Wanneer zijn wij vol vreugde als God ons roept om ons in te zetten voor zijn missie met de wereld? Meedoen aan een koor of cantorij of een muziekgroep ter ondersteuning van de gemeente, meedoen aan de diaconie vanuit de kerk, meedoen aan het bestuur van de kerk, geld geven aan de kerk, je inzetten voor recht, menselijkheid, vrede en duurzaamheid in de maatschappij. Zie het als een voorrecht, als je de gaven en talenten er voor hebt. Dat wil

niet zeggen dat het altijd licht en leuk is. Maar zie het als een bron van vreugde, dat God nog steeds doende is om mensen, ook jou en mij, te betrekken bij zijn heil, en dat ook jij daarin een plaats mag innemen, in Gods Grote Verhaal, net als Elisabeth en net als Maria, die oude zuster en die jonge dochter van Israël.

Amen

Zingen: Gezang 157A: 1,4 ('Mijn ziel maakt groot de Heer')

Maria, moeder Gods?

Kerst, 25 december 2021

Wilhelminakerk Dordrecht

Lezing: Lucas 2:1-20

Geliefde gemeente,

Waar moet Maria al niet over nadenken? Wat moet ze allemaal niet in haar hart bewaren? Het is een overweldigende geschiedenis voor deze jonge Joodse vrouw Mirjam. Ongetrouwd zwanger. Voor een volkstelling naar de andere kant van het land. Daar bevallen, terwijl er geen bed beschikbaar was voor haar. En dat begon allemaal met een aartsengel van God aan de keukentafel. Die sprak van Zoon van de Allerhoogste (1:32), van de Zoon van God (1:35) en van een koningschap dat geen einde zal hebben (1:33). Over het kind dat zij ter wereld zou brengen. En toen het teken van haar zwangere oudere familielid Elisabeth. Ze ging kijken en het klopte. Elisabeth noemde haar: moeder van mijn Heer. Moeder van de *Kurios* (1:43). Zij? Moeder van God als Heer? En na de geboorte valt het zwaartepunt van het verhaal bij het bezoek van de herders. En die vertellen ook al wat aan hen door een engel van de Heer is geopenbaard: jullie gaan het meemaken dat de Verlosser, de Redder, andere vertalingen: de Heiland, de Zaligmaker geboren is, de messias, de Christus, de Heer: *sootèr, christos, kurios*, dat zijn

de woorden die klinken in het Grieks daar in die stal van Bethlehem (2:11).

Lucas de schrijver van dit alles is geen Jood, maar een Romein. Hij is van na de doorbraak van het Evangelie naar de niet-Joden. Hij is zelfs van na de doorbraak van het Evangelie naar de welgestelden. Niet alleen armen en noodduftigen of openlijke booswichten vinden troost en bemoediging, vergeving en levensverandering bij de weg van Jezus, maar ook welgestelde burgers raken geïnteresseerd. Aan de hoogedele Theofilus schrijft Lucas zijn Evangelie en ook schrijft hij het boek Handelingen: van Jeruzalem naar Rome met de boodschap en de levensvernieuwende kracht van Jezus. Het is de bovenlaag van het Romeinse Rijk, een kleine minderheid van vrije burgers, die in principe kan profiteren van de Pax Romana, zolang je niet al te erg je politieke nek uitsteekt, aan wie zijn Evangelie zeker mede is gericht. Is het geloof in die Jezus en zijn God ook wat voor hen?

Maar Lucas botst nu met het Romeinse staatsapparaat. Met de keizer als de *topdog* van de Romeinse elite. Het is de keizer, die – zeker in het Oosten – de titels voerde van *Sootèr* (de Verlosser, *el Salvador*) en van *Kurios* (de Heer, de Gebieder). Augustus, de Verhevene, de Allerhoogste. In het Westen waren ze wat nuchterder, maar in het Oosten waren ze gewend aan de Farao-aspiraties van de opperste heersers. God op aarde of in ieder geval: Zoon van God op aarde, zo voelden ze zich. Absolute macht. Soeverein en onaanraakbaar.

Normaal duid je jouw gebeurtenis tegen de achtergrond van een regeringsjaar van zo'n keizer. Maar wat doet Lucas, hij draait het om. Het belangrijkste is wat God aan het doen is via Jozef en Maria, en met de geboorte van het kind: het was in die dagen dat de keizer een volksregistratie afkondigde. Hoor je het: die keizer is ook maar gewoon iemand die wat doet, op het toneel dat bepaald wordt door God. In plaats van dat wij gezien worden als figuranten en waterdragers in de wereld van de machtigen en heersers.

En dan: daar staat de onderlaag, herders, uit een onooglijke achterhoek van de wereld, van de *oecumene*, zoals Lucas het noemt. Omspande het Imperium immers niet bijkans de ganse bewoonde wereld? Met de Stad Rome in het stralende middelpunt: stad en ommelanden, een decreet van de keizer *urbi et orbi*, voor de stad en voor het wereldrond. Daar staan ze, outsiders en marginalen. Aan de noodwieg van een armzalig geboren Joodje. En Lucas houdt doodleuk vol - op geleide van de engelen uit zijn verhaal: maar dit is de ware Zoon van God, dit is de ware *Sootèr*, de ware *Salvador*, de enige echte *Kurios*. Ga toch weg met je keizer uit Rome.

En je snapt dat het opnieuw de botsing is over de ware zingeving. Door wie of wat laat je regeren, bij wie of wat ligt het zwaartepunt van je leven? Laat je je inpalmen door de wereld van geld en goed, van macht en getal, van eer en status, ego-gedreven als we allemaal wel ergens zijn, zeker als de kansen zich voordoen om aan de goede kant van streep te geraken, of als we ons met hand en tand verdedigen om aan de goede kant van streep te kunnen blijven? Denken we dan. Of mogen in ons hart en in ons leven zaken landen als barmhartigheid en recht, liefde en vrede, goedheid en zorg? Mag in ons hart en ons leven ruimte komen voor de enige en ware God?

Lucas is hier al bezig om onze harten en onze levens te neigen. Van de rijke man naar de arme Lazarus, van de zelfingenomen farizieeër naar de schuldbewuste tollenaar, van de rijken en de bollebozen naar de armen en de beperkten, van de hoogmoedigen naar de nederigen. Jezus is een koning in een kribbe, Jezus is een koning aan een kruis. Hij regeert vanaf het hout. Hij leidt ons als de Lijdende. Hij verlost ons als een *loser*. Het is een paradoxale geschiedenis. Het is onbevattelijk.

Wat heeft Maria zo al niet te overdenken, wat heeft de jonge Joodse moeder Mirjam zo al niet in haar hart te bewaren?

Ja, wat vieren wij als christelijke kerk eigenlijk met Kerst? Het is een beetje armzalig als wij bij de metaforen blijven staan. Ja wij vieren het licht dat schijnt in de duisternis, zeggen we dan. Maar waar hebben we dan feitelijk over? Of: wij vieren het geschenk van God aan de wereld. Maar wat is dat geschenk dan eigenlijk precies? Ja wij vieren dat de liefde sterker is dan het kwaad, het leven sterker dan de dood. O ja, maar wat bedoel je daar eigenlijk precies mee? Wij vieren dat de vrede wint. Meen je dat echt, en waar zie je dat dan?

Het zit allemaal vast aan de vraag: wie is die Jezus Christus nu feitelijk en wat deed Hij nou eigenlijk hier op aarde?

Kun je je voorstellen dat er een tijd was, dat het in de grote steden van de wereld en in de dorpjes op het platteland alleen nog maar daar over ging? Dat de talkshows er avond aan avond mee gevuld waren? Dat synodeverslagen de voorkant van de krant haalden en de verklaringen van bisschoppen het achtuurjournaal? Dat het splijtend en polariserend werkte, die eindeloze discussies voor of tegen. Net als nu rond corona en vaccinaties. Wat doen we als tante Louise zometeen bij het kerstdiner over vaccineren begint? Nu valt er met een totaal aantal gasten van vier weinig met de familie te dineren, maar ja, met zijn zessen kan het ook al hoog op lopen. Kun je je voorstellen dat ze ooit zeiden: stel je voor dat tante Louise over Christus begint of over Maria. Dan is de sfeer meteen verpest. Toch is die tijd er geweest, en wel in het begin van de vijfde eeuw. En het spitste zich toe op de vraag of je van Maria kon zeggen of ze nu de moeder van God was of niet. Of precieser in het Grieks van toen: was Maria *theotokos* of niet: voortbrengster van God. Kon je dat zeggen, moest je dat zeggen, of kon je dat zo niet zeggen? Het ging natuurlijk om de ware aard van Jezus. Het vleesgeworden Woord van God, zo peilde de evangelist Johannes de diepte. Mensgeworden God. Maar je kon toch niet zeggen dat Maria God had voortgebracht?

De bisschop van Constantinopel Nestorius vond dat maar niks. Hij voorzag een heidens aandoende Maria-verering. Een soort verchristelijkte moedergod zoals eertijds de heidense Artemis der Efeziërs of Isis uit Egypte. Dat zou alleen maar afleiden van de uniciteit van Christus. Maar het volk dweept met Maria. En Nestorius had ruzie gezocht met de invloedrijke zus van de keizer. Ze had haar sleutel van de kathedraal moeten inleveren. Hij wilde geen dolende vrouw 's avonds laat alleen op het altaar. Nooit doen, ruzie zoeken met invloedrijke vrouwen. Nestorius zei: je kunt hoogstens zeggen: zij heeft Christus voortgebracht, en in Christus is de goddelijke natuur met het menselijke leven verbonden. Maar meer niet.

Maar in Alexandrië, een grote stad in Egypte, dachten ze daar heel anders over. Daar was het centrum van de Egyptische kerk. En daar werkte 100 jaar eerder de grote bisschop Athanasius. En hij had het ook al opgenomen voor de godheid van Jezus, toen tegen bisschop Arius. Die had gezegd: dat kan toch eigenlijk niet. Jezus als stukje God. Jezus is wel heel bijzonder, maar Zoon van God, nee. Laten we het houden op een nieuwe schepping van God, een unieke profeet. En toen was het ook al hoog opgelopen. En toen had er ook al een keizer ingegrepen. Het was de tijd dat het christendom net geaccepteerd was en uitgroeide tot het nieuwe algemene geloof van de natie. Constantijn, de eerste keizer die christen werd, had toen meer dan 250 bisschoppen bij elkaar gezet in zijn paleis in Nicea en gezegd dat ze er alleen uit kwamen als ze een oplossing hadden gevonden. En toen hen dat niet lukte, had hij zelf de knoop doorgehakt: Christus was zowel waarlijk god als waarlijk mens. Hij wilde eenheid in het rijk. Arius werd tot ketter verklaard. Dat was in 325.

En nu, zo'n honderd jaar later, is Cyrillus bisschop van Alexandrië, en ook hij neemt het op voor de godheid van Christus. In Antiochië, het centrum van de Syrische kerk, zijn ze meer op de hand van Nestorius, bang dat het waarlijk mens-zijn van Jezus ondersneeuwt onder een alleen maar goddelijke Jezus en onder een ook nog eens

steeds goddelijker wordende Maria. Ook de keizer van nu ziet de polarisatie met lede ogen aan. En ook hij wil een concilie. Het moet uit zijn met het gedoe. Hij belegt in 431 een concilie in Efeze, waar Maria begraven lag, dachten ze later. Maar je snapt: de zus van de keizer was tegen Nestorius. Dus die stond al met 1-0 achter, en Cyrillus had de bisschop van Rome met een delegatie eerder bereikt dan Nestorius, dus die was eenzijdig voorgelicht, en tot overmaat van ramp had de delegatie uit Antiochië de trein gemist dus die waren te laat voor de synode, die al op de eerste dag een beslissing nam. Ze waren snel klaar met koppen tellen: Maria is *theotokos*. Punt. Niet dat God in haar tot stand kwam, maar zij gaf wel leven aan de mensgeworden God, in de geboorte van Christus. Nestorius werd veroordeeld.

Ondertussen velde de keizer een eigen salomonsoordeel, want hij vond ze allemaal onruststokers die koppige kerkleiders en hij liet ook Cryrillus een tijdje opsluiten. De rust keerde echter pas 20 jaar later weer toen op het concilie van Chalcedon (in 451) de verhouding van het goddelijke en menselijke in Jezus precieser werd omschreven. Ze zeiden toen: het gaat om één bestaanswijze en twee zogeheten 'naturen', onvermengd en onveranderd, ongedeeld, en ongescheiden. Alsof daarmee het mysterie was opgelost.

Wat zat er nu achter? Er zat natuurlijk achter: de vraag: wat voor Verlosser is Jezus nu eigenlijk? Welnu het antwoord van de kerk was: Hij komt als verlosser van de zonde, van de kwade macht, de foute gerichtheid en de schuld die zich daardoor opstapelt. Hij komt als de verlosser van de dood die daardoor een kwaad is geworden, van al die kwade machten die mens en wereld in hun greep hebben gekregen. Als die niet worden opgeruimd, komt er van een Koninkrijk van God, van een nieuwe wereld van God, met vrede op aarde en mensen van zijn welbehagen, niks terecht.

Gods hoogste gooi is nu om zelf dat in de gestalte van een mens te realiseren. Hij komt, het menselijk leven aannemend uit de schoot van Maria, die verlossing verwerkelijken. Het kan alleen als mens

onder de mensen, en het kan alleen krachtens de kracht van zijn godheid. Het is en blijft een mysterie om van te duizelen.

'Ongetwijfeld is dit het grote geheim van ons geloof' schrijft de heilige apostel Paulus aan Timoteüs: 'Hij is geopenbaard in een sterfelijk lichaam (..) Hij vond geloof in de wereld, en is opgenomen in majesteit' (1 Tim 3:16) Jezus Christus, geboren uit de maagd Maria, Zoon van de Vader, Messias, Redder, Heer en Koning.

Maria bewaarde al deze woorden in haar hart en bleef erover nadenken. Zo is zij moeder van de kerk. Want wat zouden wij anders kunnen: al deze woorden bewaren in ons hart, er over nadenken en er proberen bij te leven.

Amen

Zingen: Gezang 483:1 ('Stille nacht, heilige nacht')

Dwaze moeder Maria

Zondag 26 december 2021

Wilhelminakerk Dordrecht

Lezing: Matteüs 2:1-23

Geliefde gemeente,

Onze koningin heet Maxima van Oranje. Ze komt uit Argentinië. Haar eigen burger-achternaam is echter Zorreguieta. Haar vader was minister van landbouw in de tijd van de Argentijnse dictatuur van generaal Videla in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Tijdens de rechts-conservatieve dictatuur verdwenen er nogal wat jonge mensen uit het maatschappelijk leven. Van hun bed gelicht en nooit meer van gehoord. Jonge mensen die het waagden verzet aan te tekenen tegen ongelijkheid en tegen de onderdrukking door de staat. In de jaren zeventig begonnen in Buenos Aires moeders van verdwenen jongeren te demonstreren op het Plaza de Mayo. Ze werden in regeringskringen de 'dwaze moeders' genoemd. En dat

werd hun geuzennaam: de dwaze moeders van Argentinië. Moeders die huilden over hun verdwenen kinderen.

Als dominee maakte ik het mee dat drie moeders van drie verschillende generaties een kind verloren aan de dood. Een moeder van ver in de negentig, haar zoon van in de zeventig kreeg een infarct. Een moeder van in de zestig, haar verslaafde dochter werd dood gevonden. Een jonge moeder, haar kind kwam om bij een auto-ongeluk. Het verdriet van een moeder die haar kind ziet lijden of verliest, is onpeilbaar en onvergelijklijk. Er ontstonden gesprekken, en ondanks het leeftijdsverschil van 30, 60 en 90 begrepen die moeders elkaars verdriet feilloos.

Er zal nog een zwaard door je ziel gaan, Maria, vertelde de oude Simeon in de tempel van Jeruzalem toen ze daar het jonggeboren kind Jezus aan de priesters kwamen voorstellen, want 'elk eerstgeboren zoon moet aan de Heer worden toegewijd' (Lucas 2:23). Wat had hij bedoeld met die onheilspellende voorspelling? Moet dat nou, Simeon, als je net op een soort kraamvisite bent bij een stel jonge ouders. Praten over de ellende waar deze wereld vol van is?

Maar het is Maria's leven. 'Hij zal een teken zijn, dat ook betwist zal worden, Maria', had dezelfde Simeon gezegd.

En daar staat ze. Samen met haar zus, ook een Maria, getrouwd met Kleopas, en met nog een Maria, Maria van Magdala, later in de kerkgeschiedenis zo verguisd. En met de leerling die Jezus liefhad. Daar staan ze aan de voet van het kruis. En Jezus zegt: vrouw zie uw zoon, en tegen die leerling: zie uw moeder. Daar staat de moeder van Jezus, zometeen met de dode Jezus op haar schoot. De Bijbel vertelt er niks over, maar de christelijke kunst en de christelijke muziek hebben het verbeeld en tot klinken gebracht. De Pieta, het Stabat Mater. Wat kunnen wij het ons voorstellen, een zwaard door je ziel. Dwaze moeder Maria. Huilend over het kind dat ze droeg en dat zo bijzonder was en is, en nu uitgemergeld en stuk gemaakt door de kwade machten van de wereld.

Moet dat nu op een kraamvisite? We zijn toch lekker Kerst aan het vieren, het is toch een verjaarsfeestje, een geboortefeest, stille nacht, heilige nacht, dit jaar wel een bijzonder stille nacht zonder kerstnachtsmissen en kerstavonddiensten, maar dan maar in kleine kring toch? Proost, op een betere Kerst volgend jaar.

En dan gaan we in de kerk stil staan bij zwaarden door zielen?

Tja , het begint wel meteen zo, ik kan er niet veel aan doen. Ik kan me niet herinneren dat er vroeger veel over gepreekt werd in mijn jonge jaren, en ik heb er inmiddels zelf bijna veertig jaar aan preekgeschiedenis op zitten en ik heb er ook nog nooit over gesproken: de kindermoord, het *massacre* van Bethlehem. Ja wel bijna elk jaar over de wijzen uit het Oosten: dat het Evangelie ook voor de heidenen is en zo, maar niet het verhaal dat er meteen aan vast zit: van de brute Herodes die zijn nazi-praktijken nog eens de vrije loop laat.

Kun je je voorstellen welk een enorme indruk dit moet hebben gemaakt. Heb je onlangs een kind gekregen, en moet je overhaast vluchten. Hoe traumatiserend kan het echte leven in onze geschiedenis niet zijn. Wij leven in ons deel van Europa al zo'n zeventig jaar in relatieve rust en temidden van een zich opstapelende materiële welvaart, terwijl het ons nog niet lukt, zelfs hier niet, om dat een beetje fatsoenlijk onder alle mensen verdeeld te krijgen, of het niet gigantisch ten koste te laten gaan van de gemeenschappelijke leefomgeving. Maar ondertussen is het gezeur en geklaag over een gemist feestje of een gemiste shopzondag niet van de lucht. En hebben ernstig aandoende geleerden het over een verloren generatie omdat ze even een paar jaar wat moet aan tobben met school en sport en uitgaan. En tegelijk komen ze voorbij: de beelden uit Jemen, en Ethiopië, en Oekraïne, maar ook die van gekiepte rubberbootjes in het Kanaal, en horen we de berichten van journalisten die worden vermoord, politici die worden vergiftigd, of dood in delen uit een consulaat worden gesmokkeld. Van criminele ondermijning, van ongekend verbaal geweld, van

intimidatie en aanslagen, van leeggeschoten geweren en van onnoemelijke verrijking tegenover mensonterende uitmergeling en armoede.

Welaan, dat is de wereld waarin Jezus ter wereld kwam en ook wij. Zoveel is er nog niet veranderd.

En Hij kreeg het al te weten nog voor Hij er als mens zich bewust van kon zijn, want Hij moest vluchten met Jozef en Maria, voor staatsterreur.

Hoe traumatiserend zijn de catastrofes die in jouw leven zo dichtbij kwamen? Mensen van in de negentig die zich de deportaties herinneren, of de bombardementen, of de fusillades, of de watermassa's in de watersnood van 1953. Of zijn er misschien de kleinere catastrofes in familieverband of in de eigen geschiedenis, het onopgeloste conflict dat de familie spleet, de echtscheiding, de vroege dood van een geliefde, het faillissement, de chronische ondermijnende ziekte, het misbruik, of het geweld, de voortdurende armoede, waardoor alles grauw en grijs leek te worden. Mensen, en misschien wij wel, kunnen er nog elke dag door wakker worden, badend in het zweet.

Een zwaard door je ziel, Maria. En het is gemunt op jouw zoon.

Tuurlijk, Maria, je zag ook wel, als kind al, de tientallen kruizen die zo af en toe langs de wegen werden opgericht met 'terroristen' er aan. En je sympathiseerde enerzijds wel met die gasten, misschien, maar je vond ze anderzijds ook roekeloos en dom, waarom moest je nu die zware Romeinse machtsmoloch zo hard bevechten, had dat niet wat voorzichtiger gekund? Maar nu zijn er opeens tientallen families getroffen door doodseskaders die alle jonge jongetjes in de omgeving waar jij verbleef, hebben omgebracht alsof er schapen moesten worden geslacht voor een tempeloffer. Omdat ze het op jouw zoon hadden voorzien. Dat zet je toch iets minder makkelijk van je af, dan wat ergens aan een front gebeurt, of wat op de TV of in de duistere krochten van jouw wereld zich afspeelt.

In het verhaal van Herodes vind je woorden die vooruitblikken op het lijden en sterven van Jezus, zoals het woord 'ombrengen' in vers 13. Vernietigen, staat er. Het is het Haman- en Hitlerwoord. Je vindt het ook in Matteüs 12:14, als Farizeese leiders overleggen hoe ze Jezus 'uit de weg konden ruimen', staat er dan in onze vertaling. Je vindt het in Matteüs 27:20 als de leiders van het volk de mensen opjutten bij Pilatus om Barabbas vrij te laten, maar Jezus te laten 'doden', Jezus te laten 'ombrengen'.

En wat te denken van Herodes' reactie op de aftocht van de wijzen uit het Oosten zonder nog bij hem langs te komen. In onze vertaling staat dat hij kwaad werd omdat hij zich 'misleid' voelde, maar dat is veel te neutraal vertaald. Het gaat om het gevoel gekleineerd te zijn, voor gek gezet. De Naardense bijbelvertaling zegt: toen hij zich als een kleine jongen behandeld voelde. Het is hetzelfde woord dat je in Matteüs 27 drie keer vindt als Jezus met doornenkroon en een paarse verkleedjas bespot wordt, gekleineerd wordt, gepiepeld wordt. Hij zal als koning heersen, had de engel tegen Maria gezegd, jouw zoon, die van Godswege geboren wordt. Maar zie Hem hangen aan het kruis, met als titel boven zijn hoofd: INRI, Jezus van Nazareth, koning der Joden.

Zie het contrast: het gekwetste ego van de wereldse koningen en ze blazen dood en verderf, en zie de bespottung van Koning Jezus, en hij draagt de zonde van de wereld en zorgt tot op het kruis voor anderen: heden zul je met mij in het paradijs zijn, vrouw zie uw zoon, en tegen de leerling: zie uw moeder.

Het verhaal van Jezus' vlucht en terugkeer uit Egypte is ondertussen door Matteüs in drie stukjes verdeeld met steeds een verwijzing naar het Oude Testament. Het eerste laat zien dat Jezus – net als Mozes – uit Egypte is geroepen. Nu even asielland, Egypte, maar in het verhaal van de Exodus was het angstland van ellende en onderdrukking, dat Egypte. Mijn Zoon. Jezus is meer dan Mozes die voorgaat in de tocht vanuit het Land van angst, van zonde en onderdrukking en die voorgaat naar het land van de belofte.

Het tweede stukje van Matteüs vertelt de kindermoord, waarbij hij terugrijpt op de wenende moeder Rachel, als haar twee zoons, zowel Jozef als Benjamin afgevoerd zijn naar Egypte. Rachel, icoon geworden van de dwaze moeders die huilen om alle kinderen die er niet meer zijn, om alle slachtoffers van de kwade machten van deze wereld.

Het derde stukje van Matteüs is de vestiging in Nazaret. Op de één of andere manier was dat toch wel een issue rond Jezus in de eerste doelgroep van Matteüsevangelie. Kan er uit Nazaret iets goeds komen, uit die vlek in Galilea? Matteüs waardeert het plaatsje op tot 'stad', maar dat slaat nergens op. En via een bijzondere woordassociatie 'bewijst' hij zogenaamd, dat ook de Schrift van het Oude Testament al daar op duidde, dat er wel degelijk een band is tussen de messias en Nazaret. Hij komt dan niet met een citaat, maar verwijst in het algemeen naar 'de profeten'. Want het woord 'nazir', de toegewijde aan God, net als Simson, en het woord 'nèzer', de spruit die zou uitbotten op de stam van Isai, lijken die niet op 'nazor' of 'nazar': inwoner van Nazaret? Nazarener? En werden christenen ook niet een tijdje zo genoemd: de Nazarenen, volgelingen van die man van Nazaret?

Ondertussen zien we hier het volgende: in Jezus is het Woord werkelijk 'vlees' geworden, werkelijk binnen gegaan in onze echte wereld, vol ellende, lijden en achterstelling. Wij hebben een 'hogepriester', zo noemt de Hebreënschrijver Hem, die in alles met ons mee kan voelen, die het aan den lijve heeft ervaren, die in een turbulente tijd en in een getraumatiseerd gezin is opgegroeid.

Hij is de Verlosser. Hij heeft het uitgehouden in de werkelijkheden van ons leven. Hij staat naast ons, Hij ken ons bestaan met alle schaduwkanten. Hij heeft er een wending aan gegeven. Hij heeft het gedragen en opengebroken naar de Toekomst van God. Hij heeft de kwade machten bestreden met liefde en verzoening. Hij heeft de dood overwonnen door te leven.

Dat is de ware troost van Kerst: God is mens geworden, om ons lijden en ons falen op zich te nemen en om het van de angel en de doem te ontdoen, zodat wij een God aanbidden, die ons lot kent en die ons lot keert. Opdat wij hoop houden en ook wij het aan kunnen in de werkelijkheden van het leven, en Hem blijven navolgen en zicht blijven houden op zijn Koninkrijk.

Amen

Zingen: Gezang 478:1 ('Komt verwondert u hier mensen')

Maria, middelares?

Zondag 16 januari 2022,
Wilhelminakerk Dordrecht

Lezingen: Johannes 2:1-12 & Johannes 19:25-30

Geliefde gemeente,

Met Kerst staat de kerk stil bij het onbevattelijke geheim van de menswording van God in de geboorte van het Kind Jezus. Het is de diepzinnige en tegelijk ook irritante verhaal van het christelijk geloof. Een God die mens wordt en geheel ingaat in de werkelijkheid van ons menselijk bestaan, om het vrij te maken van de kwade machten die het in de greep hebben gekregen. Hoezo diepzinnig? Welnu, omdat het nogal wat veronderstellingen over het leven, over de wereld en over het mens-zijn in zich draagt. Waarom irritant? Welnu, omdat het niet gladjes aansluit bij wat wij ons doorgaans – gelovig of niet-gelovig – bij God of bij een godsdienst voorstellen. Dus ja, (a) je moet je er in verdiepen en (b) het zet je steeds op een ander been, als je al even zou denken het te snappen.

Je kunt naar het wonder van de menswording van God kijken via Maria. Enerzijds de 'moeder van God', zoals de vroege kerk haar noemde. Niet dat God in haar ontstond of zoiets, maar wel dat God via haar moederschoot menselijke gedaante aannam. Anderzijds de 'moeder van smarten', door wier ziel nog een zwaard zou gaan,

zoals de oude Simeon in de tempel haar voorspelde, toen ze daar met Jozef haar eerstgeboren zoon kwam voorstellen aan de priesters. Want Jezus is waarlijk mens en Hij krijgt het zwaar te verduren als de kwade machten van het leven het op Hem gemunt hebben. Dat begint al meteen als Herodes, de wrede koning, Hem zoekt te doden, Hem zoekt te vernietigen. En het eindigt voorlopig in de kruisiging op Golgota. Waar zijn moeder bij stond, samen met twee andere Maria's en Johannes de apostel. Wij hebben een God die ingaat in onze werkelijkheid en die in alles aan ons is gelijk geworden, de menselijke conditie geheel heeft aangenomen, uitgezonderd de zonde. En die dus in alles kan meevoelen wat de gebrokenheid van het leven aangaat.

En wat moet Maria er mee? Wat doet ze ermee? Zij overdacht al deze woorden en bewaarde ze in haar hart. Het woordje 'overdenken' dat gebruikt wordt ziet op het verkrijgen van inzicht, niet zomaar een beetje vrijblijvend erover mijmeren, ach weet je nog hoe het zat, schat, maar overdenken om te naderen tot de ware betekenis van wat je nu eigenlijk meemaakt, wat je hoort en ziet. Het kwartje valt af en toe zeker. Al blijft er veel onbevattelijk.

En wat moeten wij er nu mee, als kerk, als christenen van vandaag, vroeg ik mij af, na twee preken over Maria met Kerst hier in deze Wilhelminakerk. En ik dacht: nou ja, gewoon hetzelfde als Maria. Want zij is hierin een beeld van de kerk, van de gemeente: al deze woorden overdenken en bewaren in ons hart, en proberen erbij en eruit te leven. Dat God ons zoekt waar wij zijn, om ons daar te troosten en ons een weg te banen uit de moerassen waar we wellicht in vast zijn komen te zitten, of de woestijnen waar we in zijn verzand. En dat wij dat dus dan vervolgens ook mogen en kunnen: het leven in nood daar opzoeken waar het zich bevindt en het voort helpen naar een nieuwe toekomst.

Tegelijk ben ik, met deze terugblik op Maria met kerst, meteen bij het thema voor vandaag: Maria als type van de kerk. In het Evangelie naar Johannes komt zij twee keer voor. In Kana en op

Golgota. De evangelielezing over de bruiloft te Kana is standaard voor deze tweede zondag van Epifanie. Je kunt op vele manieren bij het verhaal van de bruiloft te Kana stil staan. Wij laten vanmorgen heel veel liggen en focussen ons op Maria en de interactie van de hoofdrolspelers in het verhaal, in samenhang met wat we nog meer horen over Maria in het Johannes-evangelie.

Ik zei het al: ze komt twee keer voor in dat Evangelie. In Kana en op Golgota. Beide keren valt niet haar naam, maar wordt ze geïntroduceerd als 'de moeder van Jezus'. In beide scènes wordt ze door Jezus nogal afstandelijk aangesproken als 'vrouw'. In Kana probeert ze te interveniëren in wat Jezus zou moeten doen. Jezus zegt dan onder andere: het is nog niet mijn uur, in onze vertaling neergezet als 'mijn tijd is nog niet gekomen', maar dat begrip: 'uur' is in het Johannesevangelie veelzeggend. Het komt steeds terug. Het uur dat komen moet, het beslissende uur. Het slaat in het Johannes-evangelie op de verheerlijking van Jezus, en die staat gelijk met zijn kruisiging. Er is een scenario van Hogerhand, waarin voorzien is in een beslissend moment. Het is opvallend dat daar, juist ook als er nog een korte interactie is tussen Jezus en zijn moeder, verteld wordt dat de apostel Johannes vanaf dat moment Maria in huis nam. Zo zegt onze vertaling althans, maar ook daar staat letterlijk: vanaf dat uur.

Wat gebeurt daar nu eigenlijk aan de voet van het kruis en op het kruis in Johannes 19? Ik neem je er even mee naar toe. Het is bijzonder hoe juist deze scène, het gesprekje van Jezus met Maria en Johannes, in de opbouw van het Evangelie in het midden staat van het gehele kruisigingsverhaal. Zoals dat bij de andere Evangeliën het gesprekje is dat Jezus heeft met één van zijn medegekruisigden. Duidelijk is: nog of juist vanaf het kruis is Jezus de zorgende Heiland. Heden zul je met mij in het paradijs zijn, zegt Hij tegen de berouwvolle boef naast hem. En tegen zijn moeder: vrouw zie uw zoon en tegen de discipel die door Hem bemind werd: zie uw moeder.

Is dat nu alleen maar de menselijke zorg voor zijn moeder, die waarschijnlijk als weduwe sociaal-maatschappelijk geen schijn van kans had in de toenmalige samenleving? Natuurlijk is dat het ook. Maar het lijkt toch ook op meer. De discipel die Jezus liefhad, komt regelmatig voor in het Johannesevangelie, en het lijkt een omschrijving van de apostel zelf. Of bedoelt hij toch ook niet meteen: elk door Christus bemind mens die zijn volgeling is geworden. In onze vertaling lezen we dan dat Johannes Maria vanaf dat moment, ik had het al even over: vanaf dat uur, haar bij hem in huis nam. Maar daar staat letterlijk: hij nam haar op in 'het zijne' (*eis ta idia*). En waar kennen we die uitdrukking van? Ik ga niemand overhoren en ik ga er ook niet vanuit dat we de Bijbel van voor tot achter kunnen spellen, maar denk eens aan het eerste hoofdstuk van het Johannes-evangelie. Waar op zo'n inhoudsvolle en compacte manier de menswording van God wordt bezongen: het Woord dat mens is geworden: je leest daar: Hij kwam naar het zijne (Johannes 1:11) (*eis ta idia*). En wie zijn dat uiteindelijk? Dat zijn zij die Hem ontvangen en in zijn naam geloven: die geeft Hij het voorrecht om kinderen van God te worden, zij worden niet op een natuurlijke manier geboren (...) maar uit God (Johannes 1:12-13).

Je zou kunnen zeggen: dat is de kerk, zij die Hem ontvangen zoals Hij is en wie Hij is en waarom Hij er is.

Je zou kunnen zeggen: daar hangt Koning Jezus aan het kruis, en vanaf het kruis formeert hij de kerk: Hij verbindt mensen aan elkaar. Vanaf dat uur is het de tijd van de gemeenschap, gedragen door het Evangelie om het Evangelie ook weer verder te dragen. En toen Hij precies dat deed, riep Hij: het is volbracht en gaf Hij de geest, zo lees je in het Evangelie. Maar ook nog even iets er tussen: dat Hij dorst heeft en te drinken krijgt. Maar niet de beste wijn van het Koninkrijk Gods, waarmee zijn optreden begon in Kana. Voor Jezus is het nu: azijn. Hij drinkt de beker leeg met azijn, opdat wij vreugde zouden vinden in de beste wijn van het Koninkrijk. En dan is het volbracht en geeft Hij de geest. En voor het woordje 'geest' lees je het volzinnige Griekse woord: *pneuma*: de adem die

uitgeblazen wordt om vervolgens de kerk in te blazen en tot leven te wekken.

In Johannes 20 lees je het dan ook zo, als Hij als de Opgestane Heer zijn gemeenschap de grote opdracht geeft: Hij blies op hen en zei tot hen: ontvang de Heilige Geest, zo jullie iemands zonde vergeven, dan zijn ze vergeven, en zo niet, dan zijn ze het ook niet (Johannes 20:23-24). De kerk als de vertegenwoordiger van het heil van God op aarde.

Hoe dan ook, Maria wordt op Golgota opgenomen in de kerk. In het boek Handelingen komt ze ook nog één keer voor, namelijk als ze samen met de apostelen, en de broers van Jezus eensgezind bijeen is om te bidden en te wachten op de uitstorting van de Geest met Pinksteren. Daarna horen we niet meer van haar, althans niet in de bijbelse geschriften.

Jezus heeft een andere band geslagen dan de bloedband. Hij zegt het ook als opgestane Heer tegen de vrouwen bij het graf: ik leef en ik ga naar mijn Vader die ook jullie Vader is, vertel dat aan mijn broeders en zusters. Het is de gemeenschap van het huisgezin van God, de *familia Dei*.

Wij vinden dat gepraat over broeders en zusters, broers en zussen in de kerk misschien maar een beetje overdreven, of vromerig, iets van vroeger, of van conservatieve of evangelische kerken, maar op de keper beschouwd heeft het iets ludieks en iets subversiefs tegelijkertijd. Daar waar alles gezet wordt op zij en wij, bloed en bodem, familie en eigen groep eerst, is daar de geschiedenis van God, die dit alles doorbreekt. Het bloed van Christus schept een geheel nieuwe gemeenschap, uit alle taal, volk en natie, een menigte die niemand tellen kan. De uitstorting van de Geest van Christus laat de mensen de grote daden van God horen in een grensoverschrijdende gemeenschappelijke sprake, een taal die iedereen raakt, vrede en verbinding sticht, de omkering van de verwarring van Babel.

En nu terug naar Kana. Wat doet Maria daar eigenlijk? Welnu ze vervult de functie van de kerk. Bij Jezus brengt ze de nood van de mensen. En bij de mensen beveelt ze Jezus aan als hun Helper. Kijk maar. Ze loopt naar Hem toe en zegt: ze hebben geen wijn meer. Dat wil dus zeggen: alle vreugde loopt als het ware weg uit het leven. Dat Hij tamelijk bot reageert, laat zien dat God niet een knipmes is die natuurlijk meteen reageert op ons gebed. Zijn uur is nog niet gekomen. Het komt wel. Zeker. Maar niet altijd op onze tijd!

Dan loopt ze naar de bedienden en zegt: doe vooral wat Hij zegt, wat het ook is. Zij getuigt van Hem. Ze bemiddelt tussen Jezus en de mensen en de mensen en Jezus. Is Maria daarmee nu een bijzondere middelares, of zelfs medewerkster aan de verlossing, zoals sommige rooms-katholieken haar ook graag zouden willen zien, tot aan medeverlosseres aan toe? Ach nee, en ook het Tweede Vaticaans concilie in de jaren '60 van de vorige eeuw van de Rooms-katholieke Kerk heeft daar dan ook een grens getrokken in haar mariologie, in haar leer over Maria. Maria is misschien wel een *prima inter pares*, een eerste onder haar gelijken, een zeer bijzondere geloofsheilige, maar ze hoort bij de kerk, bij de verlore mensheid, en ze hoort niet aan de kant van God als verlosser.

Maar zo is zij dan ook een beeld van de kerk als zorgende moeder. Zie, uw dienstmaagd, mij geschiede naar uw Woord, alles overdenkend en bewaren in haar hart en tegelijk ook actief. Ga heen tot alle mensen en vertel hen het Evangelie: luister naar de stem van Jezus, de goede herder. Leer hen onderhouden al wat ik jullie geboden heb: de wet van de liefde, van het geloof, van de hoop, om wat God voor jullie doet, gedaan heeft en zal doen. Wees in je omgeving in alle eenvoud en vrijmoedigheid een ambassadeur van Jezus.

En omgekeerd: wij hebben bekommernis om wat we in ons midden en om ons heen aantreffen, met onze ogen open, als een opmerkelijke moeder. En we doen voorbeden, en als we niet al te

hypocriet zijn, leven we ook naar onze gebeden en dan zeggen we: Heer, de mensen hebben geen wijn meer, geen vreugde, ze slaan wel euro's en dollars stuk en vieren wel hun feesten en feestjes, terwijl anderen omkomen van honger en ellende, maar Heer, ontferm u over ons en over onze wereld en vervul ons met uw vrede en met de vreugde en de vrolijkheid die daarbij past.

Amen

Zingen: Gezang 968:1,5 ('De ware kerk des Heren')

'Maria, moeder in twijfel en geloof'

Zondag 30 januari 2022,

Geref. Kerk Asperen

Lezing uit het Evangelie: Marcus 3:20-35

Geliefde gemeente,

In alle tijden en over heel de wereld is er niet veel meer bepalend in de levens van mensen dan de relatie tussen ouders en kinderen en tussen kinderen en ouders. Met wie ben je als kind verbonden en waarom? Met wie voel je je verbonden, en wat heeft de voorrang?

Het loopt niet altijd zo glad in families. Dat is wel het *understatement* van de dag, nietwaar. We zijn in ons deel van de wereld gewend geraakt aan de mogelijkheid van individuele vrijheid. Op een zeker moment word je geacht op eigen benen te staan en je eigen weg te kiezen. En dat is ook goed. Dan moet het uit zijn met de sociale druk om je te voegen naar een gemeenschap of naar een geloof, of naar een levensstijl. Dan moeten ouders of verzorgers, of je familie je loslaten, maar ook weer niet zo dat ze je verstoten, want dat vinden we dan ook wel weer bizar. Immers dat is ook een vorm van sociale druk: als je niet meer met ons meeloopt, verbreken we alle banden. Of sterker nog dan gaan wij jou het leven zuur maken. Verhalen als van Franca Treur of Lale Gül, die uitbreken

uit hun reformatorische of islamitische keurslijf, we lezen ze, aan de verkoopcijfers te zien, met graagte in ons land, maar vaak wel hoofdschuddend met een zeker *dédain*; ach kijk nou toch, dat dit nog bestaat.

Maar hoe doen wij het in onze levensbeschouwing- en religie-arme *mainstream* Nederlandse gezinnen ondertussen zelf? Hebben we het beter onder de knie: de balans tussen gezag en vorming aan de éne kant en vrijheid en vriendschap aan de andere kant? Je ziet dat de laatste decennia een ouder-kind-relatie in de vorm van vrijheid en vriendschap enorm gewaardeerd wordt, omdat we gezag en vorming, en een zekere afstand daarbij, vervelend zijn gaan vinden, zowel om uit te oefenen als om te ondergaan. Maar de vraag is of dit nu een beter resultaat oplevert, in termen van weliswaar mondige maar ook verantwoordelijke gemeenschapsmensen in plaats van verwende egotrippers, die zelfredzaamheid vooral lijken te interpreteren als eigen-leven-eerst.

In de Bijbel is de verhouding ouders en kinderen regelmatig onderwerp van gesprek. In de Psalmen of het Spreukenboek bijvoorbeeld, als het gaat om onderricht en opvoeding. Traditie: dat is niet: fixeren zoals het vroeger was, maar het is juist doorgeven, zodat een nieuwe generatie er wat mee kan: 'wij willen het onze kinderen niet onthouden' hoor je in Psalm 78, namelijk wat voor ons wezenlijk werd in ons leven. Dat het God is die ons leert kaf en koren te scheiden en dat het God is die ons laat zien waar het op aan komt in ons leven.

'Oefen je kind naar de eis van haar of zijn weg', lees je in het Spreukenboek: dat wil zeggen: stem het af op je kind, heb aandacht voor haar of zijn bijzondere aanleg.

Ja zeker, als er nadrukkelijk grenzen nodig zijn, zolang jouw kind niet op eigen benen staat, is dat in allerlei omstandigheden ook jouw taak als ouder of verzorger. Een ouder die haar of zijn kind liefheeft, schuwt de tuchtiging niet, kun je lezen. Gaat het dan om lijfstraffen bij dat woord 'tuchtiging'? Ongetwijfeld ook, in de cultuur waarin de

Bijbel ontstond. Wij hebben inmiddels wel geleerd dat dit gauw in fysieke mishandeling ontaardt. Dus het moet anders, met woorden en met gezagsvolle overtuiging dus, zonder dat dat weer ontaardt in verbale terreur. Ouders, verbittert uw kinderen niet, zegt de apostel Paulus. Omgekeerd kennen wij het: 'eer uw vader en uw moeder' uit de Tien geboden, en ook kennen we het: 'kinderen, wees uw ouders gehoorzaam', uit hetzelfde apostolisch vermaan.

Was Jezus nu een modelkind voor Maria zijn moeder, en voor Jozef, de vader in het gezin? Over de kinderjaren van Jezus heeft maar één verhaal de Bijbel gehaald. Dat vinden we bij Lucas, over de twaalfjarige Jezus in de tempel. Nou niet een modelactie voor een twaalfjarige, zou je zeggen. Er was al een '*amber alert*' uitgegaan. Jezus werd vermist. Toen ze Hem vonden, waren zijn ouders 'ontzet' en zijn moeder was het die hem de waarheid zei: 'kind wat heb je ons aangedaan, je vader en ik hebben met angst in hun hart naar je gezocht' (Lucas 2:48). En Jezus zat daar doodleuk tussen de geloofsleraren, terwijl Hij naar hen luisterde en hun vragen stelde. Maar kennelijk ook zelf het nodige had te vertellen, want zij stonden versteld van zijn inzicht en zijn antwoorden.

Je kunt zeggen, wat Jezus zelf ook deed: maar Maria je kon toch weten dat deze zoon van jou bijzonder is en dat als je Hem zoekt, je Hem kunt vinden daar waar de dingen van God zijn Vader spreken? In het huis van God dus.

Maar dat kwartje valt niet steeds even snel. Het is niet altijd even makkelijk om Jezus te volgen.

Op de bruiloft te Kana is Maria overtuigd van de kwaliteiten van haar zoon Jezus. Zij beveelt de mensen aan bij Jezus: hun wijn is op, zorg voor hen, als je wilt. En bij de mensen beveelt ze Jezus aan: doe wat Hij jullie zegt. Daarin is ze als het ware een beeld van de gelovige kerk ten voeten uit: voorbeden doen aan de éne kant en getuigen en dienen aan de andere kant, opdat de mensen de ware vreugde in het leven kunnen vinden. Maar ook dan is Jezus nou niet

bepaald de gezellige familieman. Mens bemoei je er even niet mee, geeft Hij haar terug.

Maar nu is het anders. Ook Maria twijfelt over Jezus. Nu komen ze Jezus halen, omdat ze denken dat Hij niet goed bij zijn hoofd is. In Marcus 3 lezen we er van. Zijn familie, inclusief zijn moeder. Van Jozef horen we na de beginverhalen niets meer in het Nieuwe Testament, behalve dan dat Jezus broers en zussen had. Verondersteld wordt wel dat hij vroeg gestorven is en dat Maria vroeg weduwe was.

Ook in Marcus 6 kun je lezen, dat de ze in Nazaret grote twijfels hadden over Jezus. Aan de éne kant: Hij preekt in hun synagoge en ze staan verbluft: waar haalt die gast het allemaal vandaan, zeg. Wijsheid en wonderen, zeker, niet te ontkennen, maar hebben wij niet nog met Hem geknikkerd dan? Hij is er toch éen van de timmerman, met zijn broers Jakobus, Joses, Judas en Simon en een paar zussen? 'En ze namen aanstoot aan Hem', lees je dan. Jezus is nog niet zo makkelijk te volgen. Nu niet en toen niet.

En dan zegt Jezus: iemand die bijzonder is, of iemand van God wordt gauw door zijn eigen buurt, zijn familie en huisgenoten, naar beneden gehaald. Doe jij maar eens gewoon, dan doe je al gek genoeg.

In Marcus 3 komen ze Hem halen, desnoods met een dwangmaatregel. Jezus is een huis binnen gegaan. De eerste schermutselingen hebben, zo vertelt Marcus in de eerste hoofdstukken, plaats gevonden. Jezus is wel van God, lijkt het, maar als dat zo is, dan anders. En is het eigenlijk wel zo? Waarom vasten jullie-van-Jezus niet? En wat moet dat met die gezangen op de rustdag? Kon dat nou niet een dagje later? En wat is dat: een weg banen door het koren en aren plukken om het meel te gebruiken als kauwgom, nou ja dat is nog tot daar aan toe, maar waarom per se op sabbat?

En nu: is Jezus een huis binnen gegaan, en later blijkt dat ze in een kring zitten, met Jezus in het midden. En het is ontzettend druk geworden. Zodat ze niet aan het eten van hun brood toekomen. Nu vasten ze dus wel. Want is dit niet het vasten waar Mijn voorkeur naar uitgaat, zo had de HERE gesproken door een aloude profeet, niet dat jullie er religieuze showpraktijken op na houden, maar dat jullie zorg dragen voor de armen en de beschadigden (vgl. Jesaja 58)?

En daar kwamen ze opnieuw: de zieken en de gekwelden. Jezus strijdt met de machten van het kwaad, die de mensen in hun greep hebben. Daar ligt zijn prioriteit. Komt allen tot Mij, die vermoeid en belast zijn, en Ik zal jullie rust geven, genezing, vergeving, heling.

Dat binnengaan in een huis vind je regelmatig terug in het Marcusevangelie (Marcus 2:1, 3:20, 7:17, 9:28, 9:33), en meestal gaat Jezus dan onderricht geven aan zijn leerlingen. Het huis, de *oikos*, is hier een aanduiding van de kerk als leerhuis. Ons woord 'parochie' komt er uit voort: van *par-oikia*: dat is de buurt die om een kerk heen ligt.

Nu zijn de mensen weer toegestroomd, want Jezus heeft bijzondere krachten. Wij hebben vaak een lievig Jezusbeeld ontwikkeld, maar reken maar dat het er tamelijk ruig aan toe ging met die genezingen en de exorcismen. In Marcus 5 wordt nog eens zo'n geschiedenis helemaal uit de doeken gedaan, met een schreeuwende gek, die zichzelf beschadigde, dak- en thuisloos was en in de spelonken en graven leefde. En vervolgens een kudde zwijnen die een ravijn in storten. Wat een huiveringwekkend schouwspel.

En nu zijn ze helemaal vanuit Jeruzalem gekomen met een theologische visitatiecommissie. Want er is rumoer, er is ophef ontstaan rondom Jezus. En het oordeel is duidelijk: deze Jezus zelf is gevaarlijk. En zijn familie, inclusief zijn moeder Maria, is het er mee eens. Hij gaat een weg op die ze niet begrijpt. Zij had zich iets heel anders voor gesteld bij de weg van Gods Zoon. Dit kan niet

kloppen. Zo kan ze Jezus niet volgen. Ze twijfelt. Dit is niet de Jezus die zij graag ziet. Dit is niet afkomstig van God zoals zij het ziet.

Jezus is scherp in zijn reactie. Hij geeft er twee. De eerste is: demonisering van wat God aan het doen is, dat is zonde tegen de Heilige Geest en onvergeeflijk. Deze uitspraak is vaak misverstaan, juist door kwetsbare mensen. Het is een kritische reactie, zeker, uiterst kritisch, maar niet gericht op twijfelende kleingelovigen, die misschien God, geloof en kerk ooit wel eens verwenst hebben, maar het is een kritische reactie gericht op zekerwetende gelovigen en ongelovigen die hun macht misbruiken om van God onschadelijk te maken wat niet in hun kraam van pas komt.

De duivel is niet zijn eigen maatjes aan het bestrijden, reageert Jezus. Kom op vrienden en lieve familie. Als je het huis wilt opruimen, zul je eerst de machtige bezetter moeten binden, en dat is waar Ik mee bezig ben. Het inbinden van de Satan, de macht van het kwaad bestrijden, sabbat of geen sabbat, religievoorschriften of geen religievoorschriften, familie-naam of niet. De macht van het kwaad bestrijden, dat gaat voor. Barmhartigheid heb ik gevraagd, zo spreekt de HERE, en niet dat je precies in de nette lijntjes van het kerkelijk of ouderlijk gezag kleurt.

En het tweede wat Hij zei, toen ze zeiden: buiten staat je moeder en buiten staan je broers. Ze zoeken je. Toen zei Hij: wie zijn mijn moeder, en mijn broers? Dat zijn jullie – de kring rondkijkend in het huis – dat zijn jullie als je het Woord van God bent toegedaan. En dat staat soms haaks op onze voorstellingen ervan. Het vraagt soms andere dingen dan waar wij zo graag naar verlangen, misschien, als we aan God denken.

Mijn broers, mijn moeder, ze staan nu buiten, zeggen jullie terecht. Ze lijken nog buitenstaanders. Mijn moeder, ze zoekt Mij. Ze zoekt Mij tenminste! Net als toen ze Mij zocht toen ik twaalf jaar oud was. En ook toen zat ik in de kring van het leerhuis, net als nu. Zij weet waar ze Mij kan vinden, en jullie weten het ook: namelijk daar waar de dingen werkelijk van God spreken, van God mijn Vader, die ook

jullie Vader is. Daar waar de woorden van God worden uitgelegd en besproken en in de praktijk gebracht. Ook al zijn ze soms anders dan wij ons voorstelden, als we aan een God dachten. En ook mijn moeder is hier hartelijk welkom, en ook mijn broers en zussen, en iedereen. Want mijn moeder en mijn broers en mijn zussen: dat zijn zij die zo naar Gods stem luisteren dat ze de wil van God gaan doen.

De bloedband en al de claims die daar vanuit lijken te gaan, over en weer tussen ouders en kinderen. De religie van de schriftgeleerden en alle oordelen die daar het gevolg van lijken te zijn. Zij worden losgemaakt en gerelativeerd door het Evangelie. Niet dat ze er niet toe doen, de bloedband of de gelovige traditie, maar ze komen in een ander licht te staan.

De toets is: hoe verhoud je je tot God en zijn Koninkrijk, en de prioriteiten die daar gelden. En dan komt de vraag: kun je er vandaaruit als christen dan niet vrij en liefdevol mee omgaan: met de relatie tussen ouders en kinderen, en omgekeerd, op zoek naar wederzijdse balans van vrijheid en verantwoordelijkheid? Maar ook als het om het geloof gaat. Zit je vast in een traditie? Of kun je jouw levenstraditie zo waarderen en doorgeven, dat het gericht is op het heil van mensen, jong en oud. Dat betekent soms: zonder het contact met anderen te verbreken: buiten de lijntjes durven kleuren. Het anders doen dan sommigen van jou verwachten of zouden willen. Maar altijd bereid verantwoording af te leggen van de hoop die in jou is. Als daar tenminste naar wordt gevraagd. En als er niet naar wordt gevraagd dan het los te laten en aan God over te geven.

Amen.

Zingen: Gezang 971: 1,3 ('Zing een nieuw lied voor God de Here')

